

دانشگاه علوم و حقوق اجتماعی
گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته حقوق گرایش خصوصی

عنوان

مطالعه تطبیقی بازرسی کالا در حقوق ایران و اسناد بین المللی

استاد راهنما

دکتر رضا سکوتی

استاد مشاور

دکتر ابراهیم شعاریان

پژوهشگر

نسرین ثروتی گرگری

زمستان ۱۳۹۲

سورة

تقدیم بہ مہربان فرشتائی کہ

نظمت ناب باور بودن، لذت و غور دانستن، جہارت خواستن، عظمت رسیدن و تمام تجربہ ہائی کیلئے زیبائی زندگی، مدیون حضور سب آسماست۔

تقدیم بہ خانوادہ عزیزم

سپاس خدای را که سخوران، در ستودن او بماند و شمارندگان، شردن نعمت های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزارش ندهند...

بدون شک جایگاه و منزلت معلم، اعلی از آن است که در مقام قدر دانی از زحمات بی ثباتی او، بازبان قاصد دست ناتوان، چیزی بخاریم اما از آنجایی که تجلیل از معلم، سپاس از انسانی است که هدف و غایت آفرینش را تا این می کند و سلامت امانت یابی را که به دستش سپرده اند، تضمین؛ بر حسب وظیفه از پدر و مادر عزیزم... این دو معلم بزرگوارم... که همواره بر کوتاهی و درستی من، قلم عنو کشیده و گریه از کنار غفلت هایم گذشته اند و در تمام عرصه های زندگی یار و یاور بی چشم داشت برای من بوده اند؛

از استاد شایسته؛ جناب آقای دکتر سکویی که در کمال سعه صدر، با حسن خلق و فروتنی، از بیچ لگی در این عرصه بر من دریغ ننمودند و زحمت را به نایب این تحقیق را بر عهده گرفتند؛ از استاد فرزاد، جناب آقای دکتر شعاریان که زحمت مشاوره این رساله را در حالی متقبل شدند که بدون مساعدت ایشان، این پروژه به نتیجه مطلوب نمی رسید؛ و از استاد ارجمند؛ جناب آقای دکتر حاجی نوری که زحمت داوری این رساله را متقبل شدند؛ کمال شکر و قدر دانی را دارم باشد که این خردترین، بخشی از زحمات آنان را سپاس گوید...

نام خانوادگی: ثروتی گرگری نام: نسرین

عنوان پایان نامه: مطالعه تطبیقی بازرسی کالا در حقوق ایران و اسناد بین المللی

استاد راهنما: دکتر رضا سکوتی

استاد مشاور: دکتر ابراهیم شعاریان

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد رشته: حقوق گرایش: خصوصی

دانشگاه: تبریز دانشکده: حقوق و علوم اجتماعی ورودی: ۹۰

کلید واژه ها: کنوانسیون وین، بیع بین المللی، بازرسی، مطابقت کالاها

چکیده

بازرسی کالا یکی از موضوعات مطرح نه تنها در حقوق داخلی بلکه در حقوق تجارت بین الملل است. بازرسی کالا از این لحاظ ضروری تلقی شده است که خریدار اگر بخواهد به عدم مطابقت کالا با قرارداد استناد کند، باید اقدام به بازرسی کالاها بکند و در صورتی که کالاها مطابق با قرارداد نباشند یا موضوع حق یا ادعای شخص ثالث باشند، اقدام به ارسال اخطار عدم مطابقت ظرف مهلت متعارف بنماید. یکی از اسناد بین المللی قابل بررسی، کنوانسیون بیع بین المللی کالا می باشد که بازرسی کالا صراحتاً در آن پیش بینی شده است. خریدار با بازرسی کالا در صدد نایل شدن به مطابقت یا عدم مطابقت کالا با قرارداد می باشد که آثار این بازرسی در حالتی ظاهر می شود که کالا مطابق با قرارداد نباشد که در چنین شرایطی خریدار می تواند به ضمانت اجراهای مقرر در این خصوص متوسل گردد. بازرسی کالا اگرچه صراحتاً در حقوق داخلی ایران مقرر نشده است ولی از برخی مواد دیگر این امر استنباط می گردد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۲	مقدمه
۶	فصل اول- کلیات
۶	مبحث اول- مفاهیم
۶	گفتار اول- مفهوم شناسی
۷	گفتار دوم- بازرسی در اسناد بین المللی
۷	گفتار سوم- بازرسی در حقوق ایران
۸	گفتار چهارم- پیشینه قوانین مربوط به بازرسی
۸	مبحث دوم- ماهیت بازرسی
۹	مبحث سوم- انواع بازرسی
۹	گفتار اول- به اعتبار زمان بازرسی
۹	بند اول- بازرسی پیش از حمل
۱۰	بند دوم- بازرسی پس از حمل
۱۰	گفتار دوم- به اعتبار متصدی بازرسی
۱۰	بند اول- بازرسی سازمانی
۱۱	بند دوم- بازرسی شخصی
۱۱	الف- بازرسی مستقیم (توسط خریدار)
۱۱	ب- بازرسی غیر مستقیم (توسط شخص ثالث)
۱۳	مبحث چهارم- ضمانت اجرای عدم بازرسی کالا
۱۴	فصل دوم- الزامات مرتبط با بازرسی
۱۴	مبحث اول- تشریفات بازرسی کالا و ضمانت اجرای عدم انجام آن
۱۵	مبحث دوم- مهلت بازرسی و نقش توافق های خصوصی
۱۵	گفتار اول- کنوانسیون بیع بین المللی کالا

- گفتار دوم-حقوق ایران..... ۲۰
- مبحث سوم-زمان بازرسی و نقش توافق های خصوصی..... ۲۱
- گفتار اول-کنوانسیون بیع بین المللی کالا..... ۲۱
- گفتار دوم-حقوق ایران..... ۲۱
- مبحث چهارم- محل بازرسی و نقش توافق های خصوصی..... ۲۲
- گفتار اول-کنوانسیون بیع بین المللی کالا..... ۲۲
- گفتار دوم-حقوق ایران..... ۲۲
- مبحث پنجم- هزینه بازرسی ۲۳
- گفتار اول- کنوانسیون بیع بین المللی کالا..... ۲۳
- گفتار دوم- حقوق ایران ۲۳
- مبحث ششم- حقوق و تکالیف فروشنده در بازرسی کالا..... ۲۴
- گفتار اول-تسلیم کالا..... ۲۴
- بند اول-کنوانسیون بیع بین المللی کالا ۲۴
- الف-مفهوم تسلیم کالا..... ۲۴
- ب-زمان و مکان تسلیم..... ۲۵
- ج-تسلیم به متصدی حمل و نقل..... ۲۷
- د-تسلیم اسناد ومدارک و مطابقت آنها..... ۲۷
- بند دوم- حقوق ایران..... ۲۸
- الف-تسلیم کالا..... ۲۸
- ب-زمان و مکان تسلیم ۲۹
- ج-تسلیم اسناد ومدارک و مطابقت آنها..... ۳۰
- گفتار دوم- انتقال ضمان معاوضی ۳۱
- بند اول- کنوانسیون..... ۳۱
- بند دوم- حقوق ایران..... ۳۳
- گفتار سوم- مطابقت کالاها..... ۳۳
- مبحث هفتم- حقوق و تکالیف خریدار در بازرسی کالا..... ۳۴

۳۵.....	مبحث هشتم-اخطار و الزامات مرتبط.....
۳۵.....	گفتار اول-کنوانسیون.....
۳۶.....	بند اول-شکل و محتوای اخطار.....
۳۷.....	بند دوم- محدودیت زمانی اخطار و ضمانت اجرای آن.....
۴۰.....	بند سوم- نقش قراردادهای خصوصی در تعیین مهلت ارسال اخطار.....
۴۰.....	بند چهارم- ضمانت قراردادی.....
۴۱.....	بند پنجم- استثنائات الزام به دادن اخطار.....
۴۳.....	بند ششم- مفهوم عذر موجه.....
۴۴.....	الف- نتایج معاذیر موجه.....
۴۴.....	۱- تقلیل ثمن.....
۴۵.....	۲- مطالبه خسارت.....
۴۷.....	ب- حقوق فروشنده در صورت وجود معاذیر موجه.....
۴۸.....	گفتار دوم-حقوق ایران.....
۵۱.....	فصل سوم- آثار بازرسی کالا.....
۵۲.....	مبحث اول-مطابقت کالاها و آثار آن.....
۵۲.....	گفتار اول-کنوانسیون بیع بین المللی کالاها.....
۵۳.....	گفتار دوم-حقوق ایران.....
۵۴.....	مبحث دوم- عدم مطابقت کالاها و آثار آن.....
۵۴.....	گفتار اول- عدم مطابقت کالاها.....
۵۴.....	بند اول-مفهوم عدم مطابقت.....
۵۴.....	بند دوم-انواع عدم مطابقت کالاها.....
۵۴.....	الف-عدم مطابقت مادی کالاها.....
۵۵.....	۱- الزامات مطابقت قراردادی.....
۵۵.....	۱-۱ کنوانسیون بیع بین المللی کالاها.....
۵۷.....	۲-۱ حقوق ایران.....
۶۰.....	۲- الزامات مطابقت قانونی.....

- ۱-۲ کنوانسیون بیع بین المللی کالا..... ۶۰
- ۲-۲ حقوق ایران..... ۶۴
- ۳- موارد عدم مسئولیت فروشنده..... ۶۷
- ب- عدم مطابقت حقوقی کالاها..... ۶۷
- ۱- کنوانسیون بیع بین المللی کالاها..... ۶۷
- ۱-۱ ماده ۴۱..... ۶۸
- ۲-۱ ماده ۴۲..... ۶۹
- ۲- حقوق ایران..... ۷۰
- ۱-۲ ادعای مالکیت..... ۷۰
- ۲-۲ ادعای سایر حقوق عینی..... ۷۲
- ۳- موارد عدم مسئولیت فروشنده..... ۷۲
- ۱-۳ کنوانسیون بیع بین المللی کالاها..... ۷۲
- ۲-۳ حقوق ایران..... ۷۳
- گفتار دوم- آثار عدم مطابقت کالاها..... ۷۳
- بند اول- کنوانسیون بیع بین المللی کالاها..... ۷۴
- الف- درخواست اجرای اجباری قرارداد..... ۷۵
- ۱- درخواست اجرای عین قرارداد..... ۷۵
- ۲- درخواست کالای جانشین..... ۷۷
- ۱-۲ نقض اساسی قرارداد..... ۷۷
- ۲- ۲ شرایط و قلمرو درخواست..... ۷۹
- ۲-۳ مهلت درخواست..... ۸۰
- ۳- درخواست اصلاح یا تعمیر کالا..... ۸۲
- ۱-۳ مفهوم تعمیر کالا..... ۸۲
- ۲-۳ شرایط درخواست تعمیر کالا..... ۸۲
- ۲-۳ مهلت درخواست تعمیر کالا..... ۸۴
- ۳-۴ قلمرو درخواست تعمیر کالا..... ۸۴

ب- اعلام بطلان قرارداد و شرایط آن.....	۸۵
۱- قلمرو اعلام بطلان قرارداد.....	۸۵
۱-۱ نقض اساسی قرارداد.....	۸۵
۲- شرایط اعمال حق اعلام بطلان قرارداد.....	۸۸
ج- درخواست تقلیل ثمن.....	۸۹
د- درخواست جبران خسارت.....	۹۱
و- اختیار خریدار در خودداری از قبض کالای زاید بر مقدار مقرر یا قبض و پرداخت ثمن مطابق با	
نرخ قرارداد.....	۹۲
بند دوم- حقوق ایران.....	۹۳
الف- درخواست اجرای اجباری قرارداد.....	۹۳
۱- درخواست اجرای عین قرارداد.....	۹۳
۲- درخواست کالای جانشین.....	۹۴
۳- درخواست اصلاح یا تعمیر کالا.....	۹۴
ب- فسخ قرارداد.....	۹۶
ج- درخواست تقلیل ثمن.....	۹۹
د- درخواست جبران خسارت.....	۱۰۲
و- اختیار خریدار در خودداری از قبض کالای زاید بر مقدار مقرر یا قبض و پرداخت ثمن مطابق با	
نرخ قرارداد.....	۱۰۲
بند سوم - امکان جمع ضمانت اجراها.....	۱۰۴
الف- کنوانسیون بیع بین المللی کالاها.....	۱۰۴
ب- حقوق ایران.....	۱۰۴
نتیجه بحث.....	۱۰۶
فهرست منابع.....	۱۰۸

مقدمه

در تحقیق حاضر سعی بر این بوده است که بازرسی کالا و مباحث مرتبط در این زمینه به ویژه از حیث آثار از جمله مطابقت و عدم مطابقت کالاها و ضمانت اجرای مقرر در این خصوص مورد بررسی قرار بگیرد. طرح اولیه بررسی این موضوع در کلیه اسناد بین المللی مرتبط بود ولی با پیشروی تحقیق مشخص شد که تنها سند بین المللی که به این موضوع پرداخته است، کنوانسیون بیع بین المللی کالا (CISG) می باشد. لذا در این تحقیق موضوع مورد بحث در کنوانسیون بیع بین المللی کالا و حقوق ایران مورد بررسی قرار گرفت. تحقیق حاضر در سه فصل نگارش یافته است. در فصل اول کلیات و مفاهیم مرتبط مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است و در فصل دوم و سوم به مطالعه و بحث در خصوص الزامات و آثار بازرسی پرداخته شده است.

الف) بیان مسئله

بازرسی کالا از موضوعاتی است که در عرصه روابط خصوصی افراد مطرح است . رابطه خصوصی افراد نیز می تواند در سطح داخلی یا بین المللی ایجاد شود.

بازرسی کالا صراحتاً در کنوانسیون بیع بین المللی کالا پیش بینی شده است. اصل ۳۵ این کنوانسیون در مورد مطابقت کالا با قرارداد بحث می کند. این اصل مقرر می کند که کالا باید دارای مقدار، کیفیت و وصف مقرر در قرارداد باشد. علاوه بر آن این اصل معیارهایی را مقرر کرده است که در صورت عدم توافق طرفین به نحو دیگر، اعمال می گردد. عیوب یا تخلفی که ممکن است در کالا وجود داشته باشد در صورتی فروشنده را

مسئول عدم انطباق می کند که در زمان انتقال ضمان معاوضی به خریدار وجود داشته باشد اگرچه به صراحت بند ۱ ماده ۳۶ این عیوب بعداً ظاهر شود. این مسئولیت اگرچه مطابق مواد ۳۵ و ۳۶ برای فروشنده مقرر شده است ولی از سوی دیگر فروشنده می تواند در صورت تحویل قبل از موعد مقرر، نواقص، عیوب و عدم تطابق را برطرف کند به شرطی که موجب مخارج اضافی برای خریدار نشود، البته هزینه های مربوط به عدم مطابقت بر عهده خود فروشنده خواهد بود. خریدار برای اینکه بتواند به عدم مطابقت کالا استناد کند با توجه به اصل ۳۸ باید در کوتاهترین زمان ممکن کالا را مورد بازرسی قرار دهد، با این حال این بازرسی نه تنها توسط خود خریدار می تواند صورت گیرد بلکه به صراحت بند ۱ اصل ۳۸ و با توجه به گفته حقوق دانان این بازرسی می تواند توسط شخص ثالث یا خریدار او نیز صورت گیرد. در مواد بعدی این کنوانسیون ضمانت اجرای عدم اطلاع به فروشنده در صورت عدم مطابقت و شرایط حق فروشنده برای دفاع در مقابل عدم مطابقت مقرر شده است.

از سوی دیگر با مقایسه این اصول با حقوق داخلی ایران این امر آشکار می گردد که در قانون مدنی ایران نیز مقرراتی در این خصوص مقرر شده است. از آنجاییکه قانون مدنی ایران متأثر از فقه امامیه می باشد لذا در این بحث ناگزیر از بررسی قانون مدنی با توجه ویژه به نظرات فقهای امامیه هستیم.

یکی از مباحث مرتبط در این زمینه خیار عیب است که در مواد ۴۳۷-۴۲۲ ق.م مقرر شده است. قانون مدنی عیب را تعریف نکرده است و به نظر عرف واگذار کرده است، برخی از فقها عیب را اینگونه تعریف کرده اند: «عیب هر شیء عبارت از زیادت یا نقصان در جزء یا صفت آن شیء نسبت به نوع خود آن است.»

مخفی بودن و موجود بودن عیب حین عقد و شرایط جزئی دیگری که در متن قانون مدنی و فقه مقرر شده است از شرایط عیب قابل طرح توسط طرفین معامله است. قانونگذار در این مورد دو اختیار برای زیان دیده مقرر کرده است که او با توجه به شرایط ایجاد شده می تواند الزاماً یا اختیاراً یکی از این موارد را انتخاب کند.

ماده ۴۲۲ ق.م در این مورد مقرر می دارد: «اگر بعد از معامله ظاهر شود که مبیع معیوب بوده مشتری مختار

است در قبول مبیع معیوب با اخذ ارش یا فسخ معامله.»

از مباحث مرتبط دیگر در این مورد خیار رویت و تخلف وصف است که در مواد ۴۱۵-۴۱۰ ق.م بیان شده است. خیار رویت و تخلف وصف نوعی خیاری فسخ است که حق بر هم زدن قرارداد را در صورت عدم مطابقت مال مورد معامله با وصف پیشین آن برای خریدار ایجاد می کند. به عبارت دیگر این خیار در جایی ایجاد می شود که فرد کالایی را کلاً یا جزئاً مشاهده نمی کند ولی اوصاف آن در قرارداد ذکر می شود و یا بر اساس مشاهده ی سابق و آنچه در ذهنش نقش بسته معامله ای انجام می دهد و بعد از معامله مشخص می شود آن اوصافی که در قرارداد ذکر شده در کالا وجود ندارد و یا وضعیت فعلی کالا مطابق با آنچه در سابق مشاهده کرده است، نیست.

مطابق ماده ی ۴۱۰ در خیار تخلف وصف «هر گاه کسی مالی را ندیده و آن را فقط به وصف بخرد، بعد از دیدن اگر دارای اوصافی که ذکر شده است نباشد مختار می شود که بیع را فسخ کند یا به همان نحو که هست قبول نماید.»

در حقوق ایران اگرچه موادی در قوانین مربوطه تحت عنوان بازرسی کالا وجود ندارد ولی از فحوای کلام قانون گذار در قانون مدنی به خصوص در مواد مربوط به خیار عیب، رویت و تخلف وصف می توان چنین مفاهیمی را استنباط کرد.

ب) روش تحقیق

در این پایان نامه جمع آوری مطالب به روش کتابخانه ای و اینترنتی انجام گرفته و نگارش آن به شیوهی توصیفی و تحلیلی و هم چنین تطبیق آن با اسناد بین المللی بوده است.

ج) سوالات تحقیق

۱- ضمانت اجرای عدم مطابقت کالا در حقوق ایران و اسناد بین المللی چیست؟

۲- شرایط و معیارهای بازرسی در حقوق ایران و اسناد بین المللی متفاوت است یا یکسان؟

۳- تکالیف فروشنده و خریدار در راستای بازرسی و مطابقت کالا چیست؟

۴- قلمرو بازرسی در حقوق ایران وسیعتر است یا اسناد بین المللی؟

۵- وجوه افتراق و اشتراک بازرسی در حقوق ایران با اسناد بین المللی چیست؟

فصل اول - کلیات

مبحث اول - مفاهیم

در ابتدا برای روشن شدن مطلب شایسته است که به بیان معنی و مفهوم بازرسی پرداخته شود. لذا به طور مختصر معنی لغوی بازرسی و معنی اصطلاحی و حقوقی آن چه در حقوق ایران و چه در اسناد بین المللی مورد اشاره قرار می گیرد.

گفتار اول - مفهوم شناسی

واژه بازرسی در لغت نامه ها به «عمل بازرسی» و «مفتش» معنی گردیده است^۱ و واژه بازرس را نیز به کسی که از طرف اداره یا وزارتخانه ای مأمور شود که به کارهای یک اداره یا بعضی از کارمندان آن رسیدگی کند. معنی شده است.^۲

در ترمینولوژی حقوقی نیز با اندک اختلافی واژه "بازرس" بدین صورت معنی گردیده است: «یا مفتش: کسیکه از طرف وزارتخانه ها و اداره ها به کارهای کارمندان و کارکنان رسیدگی کرده، درستی یا نادرستی کارهای آنها را به مقامات مربوط آگهی می دهد»^۱

۱- محمد معین، فرهنگ فارسی معین، انتشارات امیر کبیر، چاپ هشتم، ۱۳۷۱، تهران، ص ۴۵۴

۲- حسن عمید، فرهنگ فارسی عمید، انتشارات امیر کبیر، چاپ بیست و پنجم، ۱۳۸۱، تهران، ص ۲۷۲

گفتار دوم - بازرسی در اسناد بین المللی

تنها سند بین المللی که بازرسی کالا در آن مورد اشاره قرار گرفته است، کنوانسیون بیع بین المللی کالا (CISG) می باشد. دو سند دیگر بین المللی که در این زمینه مورد بررسی قرار گرفت، اصول حقوق قراردادهای اروپایی (PECL) و اصول قراردادهای تجاری بین المللی می باشد (UPICC) که بحثی از بازرسی کالا در آنها مطرح نشده است و به قواعد عمومی قراردادها اشاره دارند.

کنوانسیون بیع بین المللی کالا در بخش دوم تحت عنوان "مطابقت کالا و ادعاهای اشخاص ثالث" بحث بازرسی و مطابقت کالاها را به طور مفصل مورد بررسی قرار داده است.

گفتار سوم - بازرسی در حقوق ایران

در حقوق ایران تعهدی برای بازرسی کالا در قانون مدنی ایران برای خریدار مقرر نشده است. با این حال این مسئله به معنی عدم وجود چنین تعهدی به طور کلی نمی باشد، بلکه چنانچه تعهد بازرسی در عرف خاص همچون عرف بازرگانی پیش بینی شده باشد، می توان این امر را در حقوق ایران نیز پذیرفته شده دانست.^۲ با این حال به طور کلی با دقت در مواد و مباحث مربوط به خیار عیب و خیار رویت و تخلف و صف، می توان مباحث مرتبط با این موضوع را استخراج و با موضوع مورد تحقیق تطبیق داد. در حقوق فرانسه نیز صراحتاً بحثی در خصوص بازرسی کالا مقرر نشده است ولی برخی از حقوقدانان بر اساس ماده ۱۶۴۸ ق.م که بحث عیب مخفی را مقرر کرده است، معتقدند که بازرسی به طور ضمنی در حقوق فرانسه نیز پذیرفته شده است. اما در حقوق انگلیس بازرسی کالا همانند کنوانسیون در ماده (۳۴) قانون بیع کالا پیش بینی شده است.^۲

۱- محمد جعفر جعفری لنگرودی، ترمینولوژی حقوق، گنج دانش، چاپ بیست و سوم، ۱۳۹۰، ص ۱۰۳

۲- سید حسین صفایی، حقوق بیع بین الملل، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۰، چاپ سوم، ص ۱۱

۲- پیشین، ص ۱۱۷

گفتار چهارم - پیشینه قوانین مربوط به بازرسی

در حقوق ایران در هیچ قانونی به صراحت از بازرسی کالا بحث نشده است. در بعد بین المللی بازرسی کالا در ماده ۳۸ قانون متحدالشکل بیع بین الملل پیشی بینی شده بود. پیش نویس قانون متحدالشکل بیع بین الملل که در سال ۱۹۷۲ به مرحله اجرا درآمد توسط دولت هلند در لاهه در سال ۱۹۵۱ ارائه شد و نهایتاً منجر به پذیرش دو کنوانسیون قانون متحدالشکل بیع بین المللی (ULIS) و قانون متحدالشکل انعقاد قراردادهای بین المللی (ULFC) در سال ۱۹۶۴ گردید. به دلیل عدم موفقیت کنوانسیون های لاهه، کمیسیون حقوق تجارت بین الملل سازمان ملل متحد مأمور تهیه طرحی نو گردید و پس از سالها در تاریخ ۱۰ مارس ۱۹۸۰ کنفرانس سازمان ملل در وین پایتخت اتریش برگزار شد و کنوانسیون بیع بین المللی کالاها (CISG) بدون هیچ رأی مخالفی مورد پذیرش قرار گرفت. در ماده ۳۸ کنوانسیون بیع بین المللی کالا نیز بازرسی کالا و همچنین مواد مربوط به مطابقت کالاها و الزامات مرتبط با آن در بخش دوم با تفاوت هایی مقرر شده است.^۱

مبحث دوم - ماهیت بازرسی

در خصوص تکلیف خریدار برای بازرسی کالا بایستی اشاره کرد که عدم انجام بازرسی موجب مسئولیت خریدار نمی گردد یا نقض قرارداد یا قانون به شمار نمی آید ولی خریدار در صورتی که اقدام به بازرسی کالا ننماید و متعاقباً عدم مطابقت کالاها آشکار گردد، از آنجاییکه در مهلت متعارف اقدام به ارسال اخطار ننموده است لذا حق استناد به عدم مطابقت را از دست می دهد. لذا با دقت در ماهیت بازرسی می توان به این نتیجه رسید که بازرسی کالا جنبه طریقت دارد نه موضوعیت لذا حتی اگر خریدار به هر طریقی غیر از بازرسی کالا متوجه عدم مطابقت گردد، می تواند از ضمانت اجرای آن استفاده نماید. لذا با عنایت به ماهیت بازرسی به نظر

۱- مهراب داراب پور، تفسیری بر حقوق بیع بین الملل، ج ۱، کتابخانه گنج دانش، چاپ اول، ۱۳۷۴، صص ۴۶-۴۱

۲- صفایی، پیشین، ص ۱۱۶

می رسد که از آنجایی که در خصوص بازرسی تکلیفی بر عهده خریدار نیست به این معنی که او مخیر در بازرسی یا عدم بازرسی می باشد از این رو خریدار می تواند حتی در ضمن قرارداد بازرسی را ساقط نماید .

مبحث سوم-انواع بازرسی

انواع بازرسی کالا از جهات مختلفی قابل تقسیم و بررسی است که در این مبحث در طی سه گفتار مورد اشاره قرار می گیرد.

گفتار اول - به اعتبار زمان بازرسی

بازرسی را به اعتبار زمان آن می تواند در دو بند جداگانه مورد بررسی قرار داد که در این گفتار مورد اشاره قرار گرفته است .

بند اول - بازرسی پیش از حمل

برای جلوگیری از اختلافات و رفع مشکلات، از مدتها قبل سعی گردیده است که با استفاده از مکانیزم های خاص موجبات ایجاد اختلاف بین خریدار و فروشنده به حداقل ممکن کاهش یابد و در این رابطه موضوع بازرسی کالا در مبدأ و قبلاً از حمل، به عنوان یکی از ابزارهای مهم در جهت کاهش و یارفع اختلاف بین متعاملین مطرح بوده است. با انجام خدمات بازرسی قبلاً از حمل، خریدار میتواند با پیش بینی های لازم و انتخاب یک شرکت بازرسی کننده امین و معتمد، شرایطی را فراهم آورد که اولاً مشکلی ایجاد نگردد، ثانیاً در صورت بروز مشکل مدارک و شواهد کافی دال بر چگونگی شرایط کالا قبل از حمل در اختیار داشته باشد.

امروزه، شرکتهای بازرسی کالایی از اجزای مهم تجارت جهانی می باشند که از وجود آنها برای کنترل کمیت، کیفیت و بسته بندی کالا و جلوگیری از ورود و صدور کالای نامرغوب استفاده می گردد. حتی در برخی

۱- کلابو ام. اشمتوف، حقوق تجارت بین الملل، ترجمه بهروز اخلاقی، فرهاد امام، سید محمد اسبقی نمینی، محمود باقری، امیر حسین طبیبی فرد، اسماعیل همت دوست، ج ۱، انتشارات سمت، چ اول، تهران، پیشین، ص ۲۱۸

از موارد از سازمان بازرسی کننده درخواست می شود که قیمت کالاها را نیز بررسی کرده و آن را با کالاهای مشابه مقایسه نماید.^۱

بند دوم- بازرسی پس از حمل

بعد از تحویل کالا به خریدار بازرسی کالا بر عهده خریدار می باشد که در این شرایط نیز خریدار بر اساس کنوانسیون مخیر است که خود اقدام به بازرسی کالا نماید یا شخص دیگری را به این کار بگمارد. در این خصوص در قسمت مربوط به بازرسی شخصی تفصیلاً بحث شده است.

گفتار دوم- به اعتبار متصدی بازرسی

بازرسی به اعتبار متصدی آن به بازرسی سازمانی و شخصی تقسیم می گردد که در این گفتار در دو بند مورد بررسی قرار می گیرد .

بند اول - بازرسی سازمانی

یکی از دغدغه های دائمی فروشندگان و خصوصاً خریداران هنگام انجام معاملات بین المللی و خرید کالا، عدم اطمینان به طرف مقابل و تردید در انجام تعهدات تقبل شده از طرف وی می باشد. در این راستا، یکی از ابزارهایی که می تواند مورد توجه قرار گیرد و با استفاده از آن مسئولیتهای فروشنده قبل از حمل کالا و دریافت پول مورد بررسی و کنترل قرار داده شود، بهره گیری از خدمات شرکتهای بازرسی می باشد که با اعمال نظارت، کنترل کمی و کیفی کالای خریداری شده، موجب کاهش اختلافات آتی فی مابین خریدار و فروشنده می گردد. قرارداد منعقد در زمینه بازرسی کالا قرارداد بازرسی نامیده می شود. سازمانهای بازرسی کننده اقدام به صدور گواهیهای متعددی می نمایند که گواهی کیفیت و گواهی بازرسی از جمله این گواهی های می باشند. گواهی های کیفیت به طور کلی دو نوع هستند: «گواهی های کیفیت خطاب به همگان و گواهیهای مقتضیات قرارداد خطاب به طرفین قرارداد.» صدور گواهی کیفیت توسط سازمان بازرسی کننده بستگی به توافق

۱- کلایو ام. اشمیتوف، پیشین، صص ۲۰۱-۲۰۲

طرفین در ضمن قرارداد دارد. برای مثال خریدار ممکن است از سازمان بازرسی کننده گواهی کیفیت توسط کارشناسان یا گواهی کیفیت مبنی بر تطابق کالا با نمونه استاندارد و ... بخواهد. در صورتیکه در گواهی کیفیت مقرر شود که این گواهی نسبت به کیفیت، نهایی است در این صورت برای طرفین الزام آور خواهد بود و امکان ابطال آن فقط توسط یک دادگاه یا دیوان داوری یا توسط خود گواهی کننده وجود دارد. گواهی بازرسی نیز ممکن است توسط سازمانهای بازرسی کننده صادر گردد. چنانچه طرفین روش خاصی برای ابررسی مدنظر داشته باشند یا اطلاعات خاصی در مورد کالاها مورد نیاز باشد بایستی در اختیار سازمان قرار داده شود.

بند دوم - بازرسی شخصی

الف- بازرسی مستقیم (توسط خریدار)

بعد از تحویل، خریدار می تواند شخصاً کالاها را بازرسی نماید. بند ۱ ماده ۳۸ در این خصوص مقرر می دارد که خریدار می تواند ظرف کوتاهترین مدتی که با توجه به اوضاع و احوال عملاً ممکن باشد کالا را بازرسی نماید.^۲

ب- بازرسی غیر مستقیم (توسط شخص ثالث)

ماده (۱) ۳۸ کنوانسیون بیع بین المللی کالا مقرر می دارد: "مشتري باید ظرف کوتاهترین مدتی که با توجه به اوضاع و احوال ممکن باشد، کالا را بازرسی یا موجبات بازرسی آن را فراهم نماید." بنابراین ماده لزومی بر اینکه بازرسی توسط خود شخص صورت گیرد وجود ندارد و آنچه لازم است صرف بازرسی است. بنابراین بازرسی می تواند توسط شخص ثالث، یا تحت شرایطی مثلاً اگر خریدار کالاها را با فروش کرده باشد توسط

۱- کلایو ام. اشمیتوف، پیشین، صص ۱۹۷-۲۰۱

2- Peter Huber, Alastair Mullis, op.cit, p 150